

ІГРОВІ ТА ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ХІМІЇ

Стаття посвячена проблеме развития познавательных интересов на уроках химии. Раскрывается роль творческих и игровых заданий как средство развития познавательных интересов.

The article is dedicated to the problem of the development of cognitive interests at chemistry lessons. The role of creative and play tasks is shown as the means of the development of cognitive interests.

Сучасна концепція освіти передбачає формування людини, здатної до активної та творчої діяльності в усіх сферах життя. Система потреб, мотивів відбивається в інтересах, які виступають своєрідною орієнтацією людини у зв'язках з дійсністю. Інтерес є формою виявлення потреб, він детермінований мотивами діяльності, тому виявляє і потреби, - і мотиви, і в той же час стає метою.

К.Д.Ушинський писав, що “навчання, позбавлене будь-якого інтересу і здобуте тільки силою примушення вбиває в учня бажання до навчання, без якого він далеко не піде” [5].

Як зазначають психологи (С.Л.Рубінштейн, А.А.Гордон, А.Н.Леонтьев), інтерес – це суто особистісне утворення, поєднане з потребами, у якому в злитій, органічній єдності представлені усі важливі для особистості процеси: інтелектуальні, емоційні, вольові.

Б.М.Теплов розглядав інтерес як тенденцію, що переважно звертає увагу на той чи інший об'єкт. А.С.Ковальов та Г.І.Щукіна обґрунтовують роль інтересу з направленістю особистості. В.А.Мясищев та Н.Г.Морозова обґрунтовують зв'язок інтересу з відношенням до предмету чи до діяльності.

У навчанні фігурує особливий вид інтересу – інтерес до пізнання, чи, як його тепер прийнято називати,

пізнавальний інтерес. Його сфера – пізнавальна діяльність, у процесі якої відбувається оволодіння змістом навчальних предметів і формування необхідних способів, умінь і навичок, за допомогою яких учень отримує освіту.

У теоретичному плані інтересу приділяється достатня увага. Однак отримані дані про потенціал пізнавального інтересу не знайшли широкого впровадження в практику середньої школи.

Мета цієї статті показати формування пізнавальних інтересів учнів шляхом ігрових та творчих завдань на уроках хімії. Як зазначає Г.І.Щукіна, “інтерес – це могутній переможець активності особистостей, під впливом яких усі психічні процеси діють особливо інтенсивно та напружено, а діяльність стає цільовою та продуктивною” [6].

Як показали наші дослідження, значна частина підлітків має дуже неясну, аморфну локалізацію пізнавальних інтересів. У них найчастіше можна знайти ситуативний інтерес. Твердження про те, що в школі “усе цікаво” не завжди має об’єктивні підстави, тому що вони не зосереджуються на пізнавальних задачах, часто відволікаються, займаються сторонніми справами, розсіяні на уроках. Разом з тим, не можна сказати, що інтерес до навчання в них відсутній. При зовнішній стимуляції він виявляється, але буває нестійким і обов’язково вимагає спонукань ззовні.

Більш високий рівень пізнавального інтересу складає інтерес школяра до причинно-наслідкових зв’язків, до виявлення закономірностей, до встановлення загальних принципів, явищ, що діють у різних умовах. Цей рівень буває сполучений з елементами дослідницько-творчої діяльності та з придбанням нових і удосконаленням наявних способів навчання. На цьому рівні в навчальному процесі особливо відчутний рух учня, що виявляє не тільки схоплення загального змісту, але й глибоке опосередковане усвідомлення найважливіших, істотних сторін досліджуваного, котрий здатний бачити діалектику явищ, виявляти глибокий інтерес до пізнання закономірностей.

Активна оборотність придбаних наукових знань – дуже вагомий показник інтересу, що означає, що самі знання перетворилися вже в метод пізнання нових, а пізнавальний інтерес піднявся на високий рівень свого розвитку.

Буває звичайно і так, що учень у доказі своїх суджень спирається на емпіричні підстави, беручи їх зі своїх спостережень і вражень, на деякі уривчасті приклади, що особливо запам'яталися, випадки з життя. Подібні прояви активності учнів також свідчення пізнавального інтересу, але іншого, менш високого рівня.

Знання на уроці про хімічні об'єкти не описуються, а немовби з'являються на шляху вивчення дослідної діяльності декількох поколінь вчених. Вони одухотворяються, пов'язуються з іменами видатних хіміків, з усіма людськими рисами, у тому числі і з крайніми поглядами на факти та теорії. Знання стають предметом наукових дискусій, а їх відносність перетворюється в стимул висування своєї точки зору з питань їх удосконалення або заміни новими.

Наприклад, при вивченні теми “Періодичний закон та періодична система хімічних елементів Д.І.Менделєєва” формується пізнавальний інтерес про біологічну взаємозамінність хімічних елементів. Так, заміна калію чи натрію на літій в організмах тварин чи людини викликає розлад нервової системи, тому що в цьому випадку змінюється різниця потенціалів на кліткових мембранах і клітина не проводить нервовий імпульс. Для закріплення пізнавального інтересу ставиться проблема: “Магній – елемент II групи головної підгрупи є основою зеленого пігменту хлорофілу. У живильному середовищі, на якому вирощують рослини, відсутні іони магнію, замість них у розчині присутні іони кальцію. Чи будуть проходити в рослинах якісь зміни? Якщо так, то чому?”

Особливу увагу слід звернути на організацію дій які сприяють оволодінню учнями засобами навчальної діяльності, використання методів проблемного навчання, засобів наочності. Величезне значення має організація самостійної роботи учнів. Позитивному ставленню до

навчання сприяє і використання ділових ігор (таких як: “Виробництво сірчаної кислоти”; “Виробництво аміаку”; “Мінеральні добрива” та інші).

Учні середніх та старших класів виявляють прагнення до того, щоб узагальнити, робити висновки. Їх радує те, що їх мислення розвивається, набуває самостійності. Важливо, щоб вчитель сприяв розумінню учнями їх особистого зросту й тактовно (не перехвалюючи) підтримував їх на цьому шляху.

Залучаючи учнів до пошуку, вчитель вчить їх розуміти, робити висновки із фактів, тобто виховує їх пізнавальну активність, що є одним із важливіших умов пізнавального інтересу. Досліди також ставляться не як ілюстрація готових положень, а як дослідна для учнів задача: гіпотеза, пошук рішення проблеми та висновок, формування загальної закономірності.

Використання різних творчих завдань розвиває не лише розум, а й фантазію, уяву. Включення до навчального процесу різних видів діяльності робить значний вплив на мотиваційну сферу і тим самим на вольові зусилля. Свідома вольова активність – вища форма активності. Наприклад, хімічний твір, в якому учні відображають особисте ставлення до вивченого матеріалу. Це завдання виконується добровільно. Вчитель дає його після вивчення теми. Головне - необхідно виявити логічний взаємозв'язок між хімічними фактами. Найкращі твори читають в класі, кожний учень може бути опонентом.

Розробка проблеми формування пізнавальних інтересів школярів у навчальному процесі – це розробка ігрових та творчих завдань для удосконалення навчального процесу, використання його зовнішніх та внутрішніх резервів, для формування особистості школяра, його позиції суб'єкта діяльності. На основі педагогічного досвіду ми прийшли до висновку, що знання, засвоєні без інтересу, з примусу, швидко забуваються; освоєні з інтересом запам'ятовуються надовго і легко відтворюються.

На основі проведених дослідів ми можемо стверджувати, що найбільш сприятливі для пробудження та розвитку пізнавального інтересу умови виникають тоді, коли вчитель не викладає матеріал у готовому вигляді, а організує пізнавальну діяльність учнів. Сформований інтерес до навчання, до того чи іншого шкільного предмету завжди підвищує успішність. Знання стають узагальненими, глибокими, учні починають цікавитися не тільки фактами, але й закономірностями вивчення явищ та подій – природних та суспільних. Інтерес впливає і на прогрес знань, і на їх оперативність, мобільність, вміння використовувати їх на практиці.

Література

1. Границкая А.С. Научить думать и действовать. – М.: Просвещение, 1991. – 173с.
2. Киришнер Л.А. Формирование познавательных возможностей учащихся в процессе изучения истории. – М.: Просвещение, 1982. – 110с.
3. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе. – М.: Просвещение, 1979. – 47с.
4. Матюшкин А.М. Развитие творческой активности школьников./Под ред. А.М.Матюшкина. – М.: Педагогика, 1991. – 156с.
5. Ушинский К.Д. Вибранні пед. твори. Т.1./ За ред. О.І. Пискунова. – К.: Радянська школа, 1983. – 490с.
6. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. – М.: Просвещение, 1979. – С.96.